

Kínai multinacionális vállalatok Európában és Magyarországon

Budapest, 2019. szeptember

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet olyan nonprofit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI Institute for Economic and Enterprise Research
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

Az elemzést készítette: Fikadu T. Ayanie, gyakornok, GVI

Kutatásvezető:

Makó Ágnes, PhD, ügyvezető, MKIK GVI
e-mail: agnes.mako@gvi.hu

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet
Budapest

Cím: MKIK GVI
1054 Budapest, Szabadság tér 7.
Tel: 235-05-84
e-mail: gvi@gvi.hu
Internet: <http://www.gvi.hu>

A kínai külföldi üzleti terjeszkedés újkeletű jelenségnek tekinthető, ami mindössze az elmúlt másfél évtizedben vált fontos tényezővé, amióta Kína nettó tőkeexportórré vált. A határokon átívelő kínai üzleti terjeszkedés sajátos jellemzője az állam alapvető szerepe a kínai multinacionális vállalatok nemzetköziesítésében. Ezt számos szakpolitikai eszköz támogatta, köztük a híres "go global" stratégia, amely kínai vállalkozások ezreit bátorította külföldi, különösen európai befektetésekre. A kínai vállalatok külföldi terjeszkedése mögött olyan új készségek, fejlett technológiák, brandek és ellátási láncok megszerzése volt a fő motiváció, amelyek fokozzák a versenyelőnyöket a nemzetközi piacokon. A fúziók és felvásárlások (Mergers and Acquisitions, M&A) váltak a vezető piacralépési módszerrel, amelyek révén nagy volumenű felvásárlások jellemezték a kínai befektetéseket Európában. Ennek érdekében a kínai kiáramló FDI – a Dél- és Közép-Európában látott befektetési aktivitás, különösen a 2008-as válság utáni felerősödése ellenére – Európában néhány nagyobb gazdaságot célzott meg, főként Németországot, az Egyesült Királyságot és Franciaországot.

A kínai üzletpolitika Európában – áttekintés

A kínai multinacionális vállalatok (MNC-k) befektetései az elmúlt másfél évtizedben váltak kiemelkedő jelentőségűvé a nemzetközi gazdaságban. Bár eleinte Kína hozzájárulása a globálisan kiáramló működőtőke-befektetésekhöz historikusan alacsony volt, a 2000-es évek közepén drámaian megnőtt a *zou chu qu*, vagy *go global*¹ politikának köszönhetően. A kínai kormány ezzel az eszközzel kívánta kiszélesíteni az exportpiaci lehetőségeket, valamint növelni a kínai multinacionális vállalatok kapacitásait és tapasztalatszerzését.² Az 1. ábra a kínai kiáramló külföldi működőtőke-befektetések (Foreign Direct Investment, FDI) alakulását mutatja.

A *go global* politika hatására a kínai kiáramló FDI értéke 128 milliárd dollárra nőtt 2007-re.³ Több mint 10 ezer kínai multinacionális vállalat több mint 170 országban vett részt határon túli befektetésekből, ezzel Kínát a legnagyobb „kifektetők” egyikévé tette.⁴ 2012 óta, a szabályozás többszöri korrekcióját követően, nagy volumenű állami támogatásokkal fenntartva számos állami tulajdonú vállalat, magánkézben lévő telekommunikációs vállalkozás, elektronikai gyártó és beszállító, valamint építőipari vállalat folytat aktív „kivonulást”. A globális pénzügyi válságot követő években a kínai vállalatok már a

¹ Nicolas, F., & Thomsen, S. (2008). The Rise of Chinese Firms in Europe: Motives, Strategies and Implications. *The Asia Pacific Economic Association Conference*, Beijing, December 13–14, 2008.

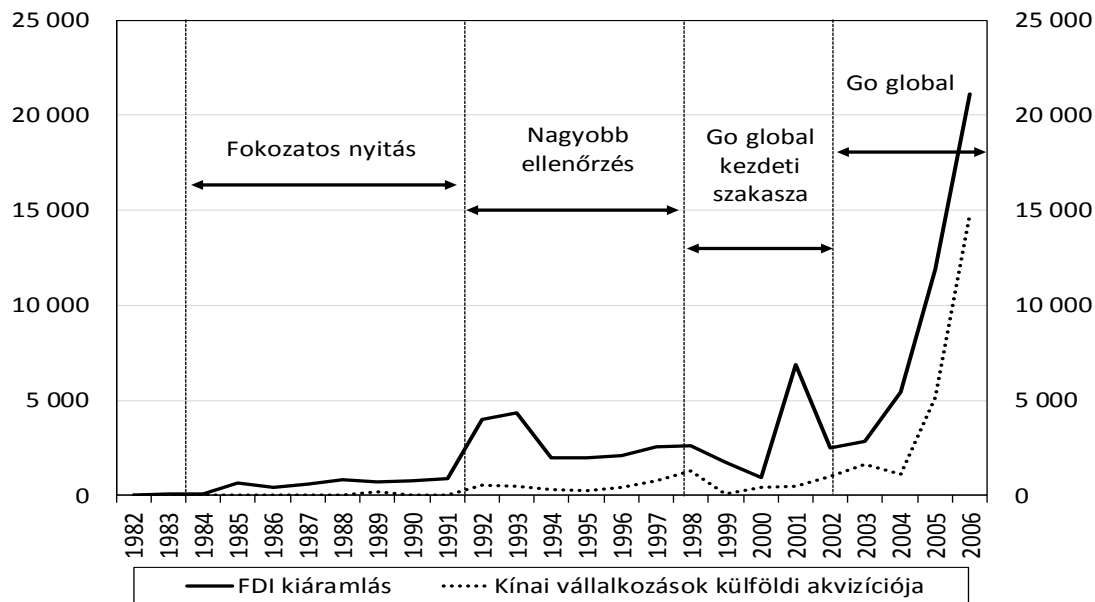
² Guerrero, D. (2017). Chinese Investment in Europe in the Age of Brexit and Trump. *Transnational Institute (TNI)*, Working Papers.

³ Hanemann, T., & Rosen, D. H. (2012). *China Invests in Europe Patterns, Impacts and Policy Implications*.

⁴ Nicolas & Thomsen, 2008.

világ minden sarkát megcélózták, ezzel pedig 2017-re a globális FDI 10 százalékát tették ki. Ez azt jelentette, hogy Kína a világ második legnagyobb befektetője lett az Egyesült Államok után.

1. ábra Kína kiáramló külföldi működőtőke-befektetési és az akvizíciók értéke (millió USD), 1982-2006



forrás: Nicolas and Thomsen, 2008.

A kínai multinacionális vállalatok jelentősége különösen Európában szembeűnő, mivel a magas jövedelmű gazdaságokat célzó kínai befektetők legnagyobb célállomásává vált. Ez egy évtizeddel ezelőtt manifesztálódott, amikor az éves tőkebeáramlás megháromszorozódott 2006 és 2009 között, majd 2011-ig újra, 10 milliárd dollárra.⁵ 2014–2015-re az Európai Unió a kínai akvizíciók legnagyobb piaca lett. 2017-ben Európa a fejlett országokba induló kínai befektetések állományának 40 százalékát szívtá fel.⁶ A kínai befektetések földrajzi eloszlását vizsgáló tanulmányok szerint ezek fő célországai Európában Németország, az Egyesült Királyság és Franciaország.⁷ Csak 2012-ben ez a három gazdaság közel 9 milliárd dollárt kapott Kínából, ami az EU-tagállamokba irányuló kínai FDI-állomány felét jelenti.⁸ Ezek az országok, kiegészülve Hollandiával, Olaszországgal és Spanyolországgal a 2003 és 2014 közötti kínai EU-s befektetések 76 százalékát fogadták. Ebben az időszakban az összes ország közül Németország bizonyult messze a legfontosabb kínai célországnak, az összes befektetés 37 százalékával.⁹ A kínai tőkeállomány az EU 5 legnagyobb gazdaságában (Németország,

⁵ Hanemann & Rosen, 2012.

⁶ Rabellotti, R. (2017), How good is investing in Europe for Chinese Companies, *The Asia Dialogue*; Dreger, Schüler-Zhou & Schüller, 2017.

⁷ Blomkvist, K., & Drogendijk, R. (2016), Chinese outward foreign direct investments in Europe, *European J. International Management*, 10 (3); Hanemann & Rosen, 2012.

⁸ Amendolagine, V., & Rabellotti, R. (2017), Chinese Foreign Direct Investments in the European Union, in J. D. (Ed.), *Chinese Investment in Europe: Corporate Strategies and Labour Relations*, Brussels: ETUI aisbl.

⁹ Amendolagine & Rabellotti, 2017.

Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország, Spanyolország) 92,3 milliárd eurót tett ki 2017-ben.¹⁰

Az európai országokba irányuló kínai befektetések a gazdasági szektorok széles körét lefedik: vegyipar, energia, bányászat, informatika, autóipar, pénzügy és építőipar. A kínai befektetések legnagyobb hányada az ipari termelésen belül a vegyiparban, a szolgáltatászektoron belül pedig az infokommunikációs üzletágban hasznosul Európában.¹¹

A kínai befektetések tulajdonosi mintázatai Európában

A tulajdonosi struktúrát tekintve a Kína európai befektéseit az állami tulajdonú vállalatok dominálják: a teljes befektetett összeg 78 százalékát ezek a vállalkozások vitték 2008 és 2013 között.¹² 2008 és 2018 között a 670 darab, Európában befektető kínai multinacionális vállalat közül 100 bizonyult állami háttérű vállalkozásnak vagy befektetési alapnak, amelyek összesen legalább 163 milliárd dollár értékben folytattak tranzakciókat, ami az ide irányuló üzletkötések értékének 63 százalékát jelentette.¹³ A 10 legnagyobb felvásárló közül 8 (lásd 1. táblázat) azonosítható állami tulajdonúként vagy háttérűként, beleértve a Selyemút Alapot (Silk Road Fund Co.), a kínai „Egy Övezet, Egy Út” kezdeményezéshez kapcsolódó szuverén vagyonalapot.

Bár az utóbbi időben nőtt a kínai magánvállalkozások száma Európában, és ennek hatására az általuk kötött ügyletek aránya 2015. évi 30 százalékos értékéről 74 százalékra nőtt 2016-ra, a befektetések teljes értékén belül ezen vállalkozások súlya továbbra is messze elmarad az állami tulajdonú vállalatokétól.¹⁴

¹⁰ Tamas Matura (2018) The Misguided Discourse On Chinese Influence in Central Europe, Global Affairs, October 2018.

¹¹ Tartar, A., Rojanasakul, M., & Diamond, J. S. (2018, April 23). *How China Is Buying Its Way Into Europe*.

¹² Dekeyser, H. (2017), Chinese Investments in Europe: Bargain Hunt or Salvation for The European Economy? *Masterproef voorgesteld voor het behalen van de graad master in de richting Politieke Wetenschappen*.

¹³ Tartar, Rojanasakul, & Diamond, 2018.

¹⁴ Dreger, Schüler-Zhou & Schüller, 2017.

1. táblázat: A tíz legnagyobb Európába befektető kínai vállalkozás (2008-2018)

Sorszám	Vállalkozás	Érték (Mrd USD)
1.	China National Chemical Corp.	58,2
2.	China Investment Corp.	24,2
3.	Aluminum Corp. of China Ltd.	14,1
4.	Avic Capital Co.	11,6
5.	Silk Road Fund Co.	10,5
6.	Tencent Holdings Ltd.	9,9
7.	China Petrochemical Corp.	8,8
8.	China Cinda Asset Management Co.	8,6
9.	Shanghai Pudong Dev. Bank Co.	8,6
10.	China CITIC Bank Corp.	8,6

Forrás: Tartar, Rojanasakul és Diamond, 2018 alapján.

A kínai multinacionális vállalatok európai befektetéseinek motivációi és mozgatórugói

A kínai működőtőke-befektetéseket Európában elsősorban a kereskedelmi motivációk mozgatják, az európai piacokban rejlő lehetőségek felmérése révén. A megcélzott ágazatok, a befektető vállalkozások nagy száma és azok kompetitív viselkedése mind abba az irányba mutat, hogy a profit a legfontosabb motiváció Kína „kifektetéseiben”.¹⁵ Nicolas és Thomsen (2008) rámutatott, hogy sok kínai vállalat európai befektetését a globális versenyképességük fenntartása ösztönözte a lokálisan elérhető előnyök kihasználása helyett. Blomkvist és Drogendijk empirikus kutatása kiderítette, hogy a kínaiak európai befektetésének fő oka a „piacvadászat” és a stratégiai eszközök felkutatása.¹⁶ Ehhez hasonlóan más tanulmányok azt találták, hogy a fejlett technológiához, a márképítéshez, a menedzsmentkézségekhez, a forgalmazási csatornákhöz való közvetlen hozzáférés és olcsó eszközvásárlások iránti vágy vonzotta a kínai multinacionális vállalatokat Európába, különösen a 2008-as pénzügyi válság után. Sok kínai vállalat számára az ismert brandek és technológiai szakértelem („know-how”) felvásárlása jelenti az otthoni versenyből való kitörés alapját.¹⁷ Számos európai országban pedig a fejlett technológiához és a már felépített

¹⁵ Hanemann & Rosen, 2012.

¹⁶ Blomkvist & Drogendijk, 2016.

¹⁷ Hanemann & Rosen, 2012.

márkákhoz való hozzáférés segítette magasabb pozícióba kerülni a globális értékláncban és kompetitívebbé válni a kínai vállalkozásoknak.

Egyes kutatók ezzel szemben azt állítják, hogy a kínai üzleti élet nemzetköziesítésének fő mozgatórugója politikai jellegű volt, hiszen a kínai kormány már hosszabb ideje befolyást gyakorol a vállalatok befektetési stratégiáira, számos tényező, például a fejlettségi szint, a gazdasági kilátások és az európai célországok érdekeinek figyelembe vételével. Ezáltal, az állam különböző módokon befolyásolta a kínai vállalatok tengerentúli befektetéseit, ideértve a hitelek kihelyezését, a belföldi piaci verseny szabályozását vagy a vállalati eszközök tulajdonlását.¹⁸ A kínai kormány a *Made in China 2025* stratégia keretében a kulcsfontosságú technológiák világszintű vezető szerepének elérésére törekszik 2049-ig, a népköztársaság születésének századik évfordulójára. Tekintettel arra, hogy újabban Kína tőkét juttat a határain túlra, néhányan azt is felvetik, hogy akár az ország geopolitikai szándékai is magyarázzák a tengerentúli befektetéseket, és inkább Kína szélesebb nemzetközi politikai - mintsem egy pusztán gazdasági- stratégiájának indikátoraként írják le.¹⁹

A kínai multinacionális vállalatok belépése Európába

Tanulmányok bizonyítják, hogy a nagyértékű kínai FDI a kezdeti szakaszában nemzetközi vegyes vállalatok (joint venture) formájában vette kezdetét. A *go global* politika bevezetését követően azonban már a kínai FDI döntő többsége fúziók és felvásárlások révén került Európába, bár a zöldmezős beruházások szintén egyre lényegesebb szerepet kapnak. A fúziók és felvásárlások a Kínából Európába irányuló befektetések több mint 95 százalékát tették ki 2015-ben (lásd 2. ábra).²⁰ Ahogyan a 2. ábra is mutatja, a nemzetköziesedés hagyományos módjaival ellentétben a kínai multinacionális vállalatok túlnyomó többsége már létező üzleti vállalkozások felvásárlásába kapcsolódott be Európában. 2018-ban kínai befektetők tulajdonában volt részben vagy egészben legalább négy repülőtér, hat kikötő, szélerőműparkok legalább kilenc országban és tizenhárom profi labdarúgócsapat.²¹ Mivel a kínai vállalkozások döntő többsége fúziókon és felvásárlásokon keresztül kerül Európába, sokan felvetik a kérdést, hogy ezek az akvizíciók a helyi gazdaság foglyul ejtésének egyik eszköze, mivel a stratégiai jelentőségű vállalkozások külföldi befektetőknek való átruházását eredményezi.

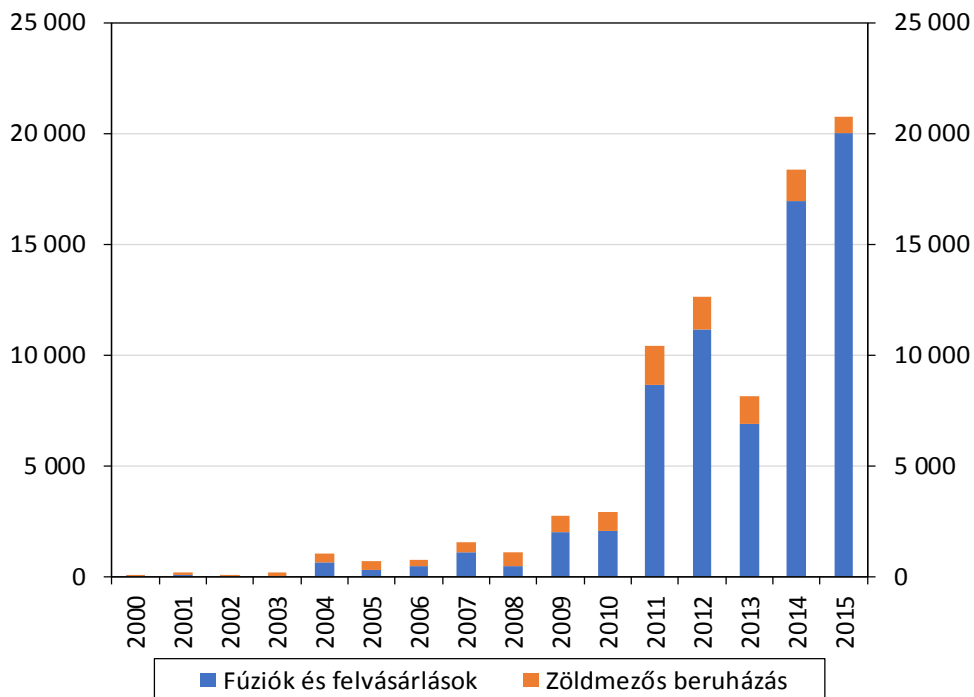
¹⁸ Dreger, Schüler-Zhou, & Schüller, 2017.

¹⁹ Clegg, J., & Voss, H. (2012), *Chinese Overseas Direct Investment in the European Union*, London.

²⁰ Hellström, J. (2016), *China's Acquisitions in Europe: European Perceptions of Chinese Investments and their Strategic Implications*, FOI.

²¹ Tartar, Rojanasakul, & Diamond, 2018.

2. ábra: Kínából Európába irányuló FDI a belépés módja szerint (beruházás, millió USD) 2000-2015



Forrás: J. Hellström, *China's Acquisitions in Europe*, 2016.

Kínai multinacionális vállalatok befektetései Magyarországon

A kínai befektetések értéke Közép- és Kelet-Európában relatíve alacsony volt, de a régió számos országa tapasztalta meg gyors növekedésüket 2010 után. McCaleb és Szunomár azt állítja, hogy a közép-kelet-európai kínai befektetések eltérnek a nyugati vállalatokétól olyan speciális intézményi tényezők miatt, amelyek befolyásolják a befektetési döntéseket. Említésre érdemes a 2012-ben Varsóban megalapított „16+1 együttműködés”, amelynek célja a regionális együttműködések előmozdítása a kereskedelmi kapcsolatok és az infrastrukturális integráció erősítése révén 16 régiós országban. A magyar kormány elköteleződést mutatott ezen kezdeményezések iránt, például aláírt egy közös közleményt az „Egy Övezet, Egy Út” tervről 2017 májusában. Ezek célja a határokon átívelő kooperáció és az olyan projektek befejezésének lehetővé tétele, mint a Budapest-Belgrád vasútvonal; ugyanakkor pedig segít Kínának hatékonyan strukturálnia a befektetéseit a régióban. Magyarország vonzotta a legnagyobb kínai FDI-t Közép-Kelet-Európában, felülmúlva a visegrádi országokat (Lengyelországot is beleértve, amelyet a régió vezető FDI-vonzó országaként tartjuk számon).²² Magyarországra 2,1 milliárd euró értékű kínai befektetés érkezett 2000 és 2016 között.²³ Az EU-integráció, a kínai diaszpóra, valamint a kínai kormányhoz fűződő, régre

²² McCaleb, A. & Szunomár, Á. (2017) Chinese foreign direct investment in central and eastern Europe: an institutional perspective.

²³ Drahokoupil, J. (2017). Introduction. In J. D. (Ed.), *Chinese Investment in Europe: Corporate Strategies and Labour Relations* (pp. 1-17). Brussels: ETUI aisbl.

visszanyúló politikai kapcsolatok révén Magyarország lett a kínai FDI fő célországa a régióban.²⁴

Magyarországon a legfontosabb kínai multinacionális vállalatok a feldolgozóiparban tevékenykednek, amik a rendelkezésre álló befektetési módok közül főleg a felvásárlást előnyben részesítve nemzetköziesítették üzleti tevékenységüket (lásd 2. táblázat). Ezek a vállalatok sok esetben megvásárolták más vállalatok gyárait vagy elektronikai ipari szolgáltatók korábbi partnereit váltották ki. De a nyugat-európai viszonyokkal ellentétben Magyarországon a zöldmezős beruházások szintén jelentősek. A 2. táblázat a kínai multinacionális vállalatok hazai befektetéseiről ad rövid összefoglalót.

Bár a kínai multinacionális vállalatok a teljes FDI-állománynak csak kis részét teszik ki Magyarországon, munkahelyeket teremtettek és őriztek meg, és hozzájárultak befektetéseikkel és exportjukkal a növekedéshez a gazdasági világválság alatt. Továbbá sokuk (például a Lenovo, a ZTE és a Huawei) Magyarországot tette meg tevékenysége európai regionális központjává.²⁵ Ezzel együtt nem minden kínai multinacionális vállalat írt sikertörténetet a magyarországi tevékenységével. Matura Tamás (2017) kimutatta, hogy a 2000-es évek eleje óta Magyarországon befektető 22 kínai multinacionális nagyvállalat közül csak a fele sikeres - a többi befektetés még épp az üzletkötés fázisban van, vagy már megghiúsult. Összességében a politikai retorikával ellentétben a kínai multinacionális nagyvállalatok hazai elkötelezettsége alacsony maradt: az új működőtőke-befektetések értéke 2012 és 2017 között mindössze 20 millió dollár volt.²⁶

2. táblázat: A Magyarországon működő kínai multinacionális vállalatok (állomány, belépés, ágazat)

Sorszám	Indikátor	Leírás
1.	FDI állomány	3,5 milliárd USD A nemzeti FDI állomány 2,5 százaléka
2.	A befektetés belépési módja	Többnyire fúziók és felvásárlások, zöldmezős beruházások, vegyes vállalatok
3.	Főbb érdekeltségi szektorok	Vegyipar, infokommunikáció, elektronika, gyógyszergyártás, pénzügyi közvetítés, szálláshelyszolgáltatás-vendéglátás, logisztika, ingatlan
4.	Főbb kínai multinacionális vállalatok	Wanhua, Huawei, ZTE, Lenovo, Orient Solar, Sevenstar, BYD, Xanga, Canyi, Comlink

Forrás: McCaleb, A. és Szunomár, Á. (2017), Tamas Matura (2017).

²⁴ J. Drahokoupil, 2017.

²⁵ A. McCaleb & Á. Szunomár, 2017.

²⁶ Tamas Matura (2018) The Misguided Discourse On Chinese Influence in Central Europe, Global Affairs, October 2018.